

RADNIČKI POKRET I NOR U PUNTU

Općenito se smatralo, a i danas se počešće tako misli, da radnički pokret u naših naroda započinje i razvija se isključivo u velikim gradskim i industrijskim središtima. Tako se u Hrvata radnički pokret veže uglavnom za srednju Hrvatsku, za područje Zagreba, Karlovca, Siska. Ako se katkad i svrati pogled na Hrvatsko primorje, onda se spominje splitsko područje; riječki i puljski kraj koji spadaju u najjača industrijska središta u nas u 19. i 20. stoljeću — gotovo se i ne spominju.

Kad je takav slučaj s većim središtima uz more, kakav je tek slučaj s našim otocima? Na njima, po našim piscima, gotovo da i nema radničkog pokreta; možda ima tek pokoji učesnik.

Slično s radničkim pokretom postupa se i s prikazima NOR-a; socijalistička revolucija naroda i narodnosti Jugoslavije po većini se prikaza odvija isključivo u centralnim dijelovima naše zemlje; ako se i spominje koji dio Hrvatskog primorja — onda je to obvezno Vis zbog poznate uloge koju je ovaj otok odigrao u tom razdoblju naše novije povijesti.

Nije šutnja, naravno, namjerna. Razvoj naše, prvenstveno poslijeratne historiografije iz raznih je razloga tekao i odvijao se bez nekog određenog sistema, bez čvršćih planova, a ukoliko ih je i bilo, nisu se mogli ostvariti jer nije bilo financijske podloge za njihovo izvršenje. Tako je i otok Krk u cjelini ostao po strani, a da se ne govori o njegovom naprednom i radničkom pokretu te NOR-u. No, ti nedostaci počinju se odnedavno sustavno i planski uklanjati (rječit je primjer izdavanje «Krkog zbornika»), iako je i ranije bilo pokušaja da se zbivanja na Krku i oko Krka i Krčana stave ravnopravno uz bok povijesnog razvoja drugih krajeva naše zemlje, da se mnogo toga otkrije za našu javnost, pa čak i za stručnjake. Želja i rada bilo je najviše izvan otoka. Međutim, 1960. godine u Puntu je objavljena knjižica od sedamdesetak stranica pod naslovom »Punat u borbi. Dvadeset i pet godina rada organizacije Saveza komunista«; izdale su je organizacije Saveza komunista i Saveza boraca u Puntu a posvećena je bila palim borcima, revolucionarima i žrtvama fašističkog terora. Objavljivanje izdanja poklapalo se i s proslavom 40-godišnjice KPJ i SKOJ-a, a prikazuje, zapravo, gotovo cjelokupni razvoj Punta od 1933. do 1958. godine, a ne samo radnički pokret i NOR toga mjesta u spomenutom vremenskom razdoblju.

Književnik Ivo Žic-Klačić dao je svoju »Šetnju kroz prošlost Punta i okolice«; treba upozoriti da se upravo nedaleko od Punta nalaze i rimski ostaci, ali i tragovi Hrvata gotovo od prvih dana njihovog boravka i života u ovome kraju (poznata je crkvice sv. Dunata). Isti je autor dao i svojevrsni presjek života, nadanja i htijenja Puntara u posebnom članci s karakterističnim naslovom: »Mjesto sunca, mora i srca«. Na osnovu ovih tekstova (na žalost, nalaze se na kraju knjižice), zapravo — jedino preko njih, može se pratiti i shvatiti razvoj Puntara u borbe za bolju, sigurniju svakidašnju egzistenciju.

Punat nije bio — kao ni većina naših otočkih centara uopće — veliko radničko središte, on ne svraća tako jako na sebe pažnju kao neka druga, uglavnom industrijska mjesta na našem kopnu, ali zato njegova uloga u povijesti radničkog pokreta i NOR-a nije nevažna, a posebno ne na Kvarnerskim otocima i — u okviru njih — otoka Krka. To je s dosta uspjeha pokazalo i ostalih desetak autora i suradnika u puntarskoj knjižici (Bernard Brnabić-Poldo, Marija Brusić, Nikola Brusić-Jurić, Alojzije Franelić-Popić, Ivan Galjanić-Susić, Ivan Karabaić, Josip Mrakovčić-Bepica, Petar Orlić-Loretin, Milena Orlić-Siuc, Ivanka Mrakovčić-Stevović, Ivan Žic-Tolonar, Ivo Braut i članovi Redakcionog odbora: Jakov Brusić, Antica Franolić, Ivan Galjanić, Pero Orlić, Karlo Zah; naslovnu je stranicu izradio Alojzije Lozica).

Iz tekstova objavljenih u knjižici očito se osjeća nastojanje da se što bolje osvijetli uloga Punta u naprednom, radničkom pokretu, od dana kada je došlo do učešća Puntara u bokokotorskim događajima 1918. godine, od prvih većih komunističkih akcija (krajem 20-ih godina), preko progona

naprednih ljudi, osnivanja partijske organizacije početkom 30-ih godina, rada na prosvjetnom, zadružnom i sportskom polju, borbe za općinu, okupljanja demokratskih snaga, do intenzivnog rada organiziranih komunista, do početaka NOR-a i učešća Puntara u njemu. U knjizi se govori o još uvijek ne baš poznatom masovnom hapšenju komunista 1934. godine u jugoslavenskom dijelu liburnijskog područja, među kojima se našla grupa krčkih komunista i njihovih pomagača i simpatizera. Tako je prikazan i život i rad poznatog radničkog prvoborca Ivana Žica-Frankina.

Nešto je podrobnije prikazano učešće Puntara u cjelini u NOR-u. Prikazan je život i rad prvog sekretara Kotarskog komiteta KP Petra Franolića-Barčina, koji je poginuo na Krku 31. kolovoza 1942. godine, a donijet je osvrt i na učešće Ivana Krstulje u pokretu. U knjizi je i posebna crtica o revolucionaru Čedi Žicu, prvom sekretaru Kotarskog komiteta SKOJ-a otoka Krka, koji je također izgubio život tijekom NOR-a; u ediciji se govori i o Puntarima koji su živjeli u Zagrebu a vrlo su aktivno učestvovali u NOR-u ili surađivali s NOP-om. Prikazan je Punat u borbi — od talijanske okupacije Krka i Punta, od nasilja talijanskih fašista, od prvih hapšenja komunista, od organiziranog rada partijske jedinice žena, do pogibije prvog sekretara KP za Krk, do oslobođenja Punta 1943. godine, kada je — u dane kapitulacije Italije — gotovo svaki deseti stanovnik Punta stupio u NOVJ. Dolazak Nijemaca samo je za kratko omeo razvoj slobodnog života, jer njihov teror nije mogao oslabiti spremnost Puntara da i dalje aktivno surađuju s NOP-om i učestvuju u socijalističkoj revoluciji. Oslikan je, dalje, i prinos puntarskih žena naprednom pokretu, detalj o skupljanju, čuvanju i prebacivanju oružja s Lakmartina za partizane, hrabra akcija koja je dovela do velikih rezultata — uništen je bio njemački garnizon u Puntu; opisana je čuvena služba veze preko koje su redovito stizali i borci, i ranjenici, i pošta, i municija, i drugi materijali za partizane, koja je postojala između Krka i kopna, između južnog i sjevernog Hrvatskog primorja i dalje s kopnom (jedna od najvažnijih točaka te veze bez sumnje su bile Konobe — spomenik sloge i hrabrosti, koji se nalazi nedaleko od Punta). Ovdje treba posebno istaknuti cijeli niz fotografija poginulih Puntara u NOR-u i ubijenih u fašističkim koncentracionim logorima 1941—1945. godine; neke praznine, samo s naznačenim imenima, govore da mnogi od njih jedva da su se i uspjeli fotografirati za svog kratkog vijeka, a s druge strane govore i o potrebi sustavnije potrage za svim onim materijalima koji će sačuvati uspomenu na te žrtve.

U knjižici je ukratko opisan i poslijeratni razvoj Punta, a posebno snažan razvoj brodogradilišta, koje daje jak pečat ne samo Puntu već i drugim otočkim mjestima iz kojih njihovi mještani rade u brodogradilištu.

Knjiga o udjelu Puntara u naprednom pokretu i u socijalističkoj Jugoslaviji nije djelo stručnjaka, a pogotovo ne povjesničara. Oni mogu bez sumnje naći u njoj niz očitih grešaka i povijesnih i tehničkih. No, iako je knjižica pravi diletantski rad, u punom smislu te riječi, ona je ipak vrijedan prilog povijesti radničkog pokreta i NOR-a u Puntu, pa i uopće. Korisna je utoliko što može stručnjaku poslužiti kao polazna točka za neka daljnja istraživanja, što ju donekle može koristiti i u svojem radu, doduše s vrlo velikom oprežnošću. No, vrijedna je i utoliko što je bila sve donedavna, na žalost, jedini dosad opsežniji prilog na otoku Krku koji govori i o tom periodu vrlo bogate povijesti otoka Krka. Istodobno je to bio i prvi rezultat rada, dogovora i suradnje Krčana na otoku Krku i onih koji već odavno ne žive na njemu.

Petar Strčić

**Spomenica
gimnazije »Čedo Žic«
u K r k u
1921 - 1971**

**K R K
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 3

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Urednik ovog sveska:

FRANJO MATEJČIĆ

Slika na koricama:

ANTON DEPOPE (Motiv grba grada Krka)